

Geologi i Mjøsområdet

Johan Petter Nystuen

Mai 2005

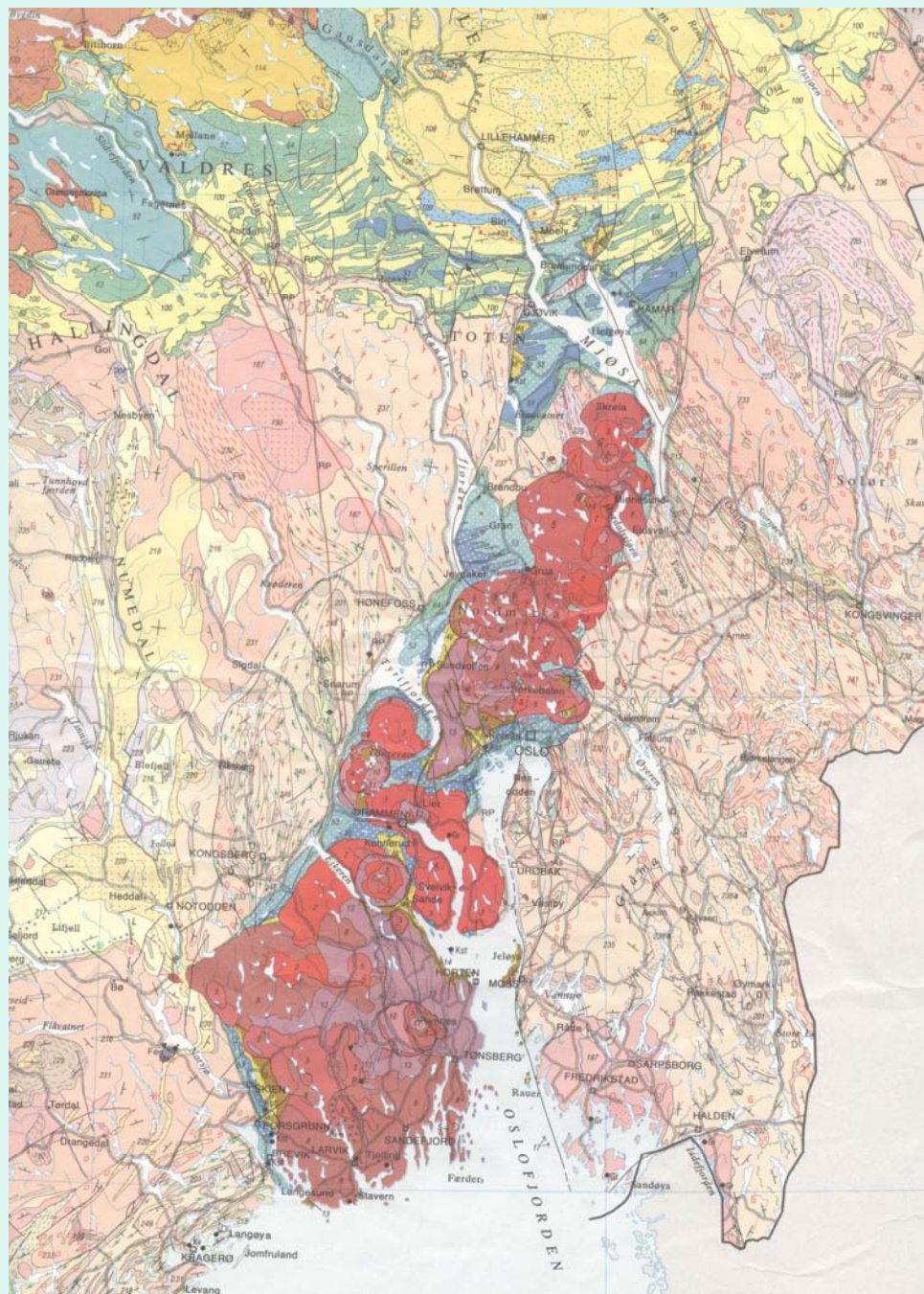

Mjøsområdet

Hovedtrekk:

- Grunnfjell
- Nordligste delen av Osloriften
- Sørligste delen av Sparagmittområdet
- Lagrekke fra prekambrium til perm
- Fronten av den kaledonske fjellkjeden
- Gammelt kulturlandskap

Geologien i Mjøsområdet

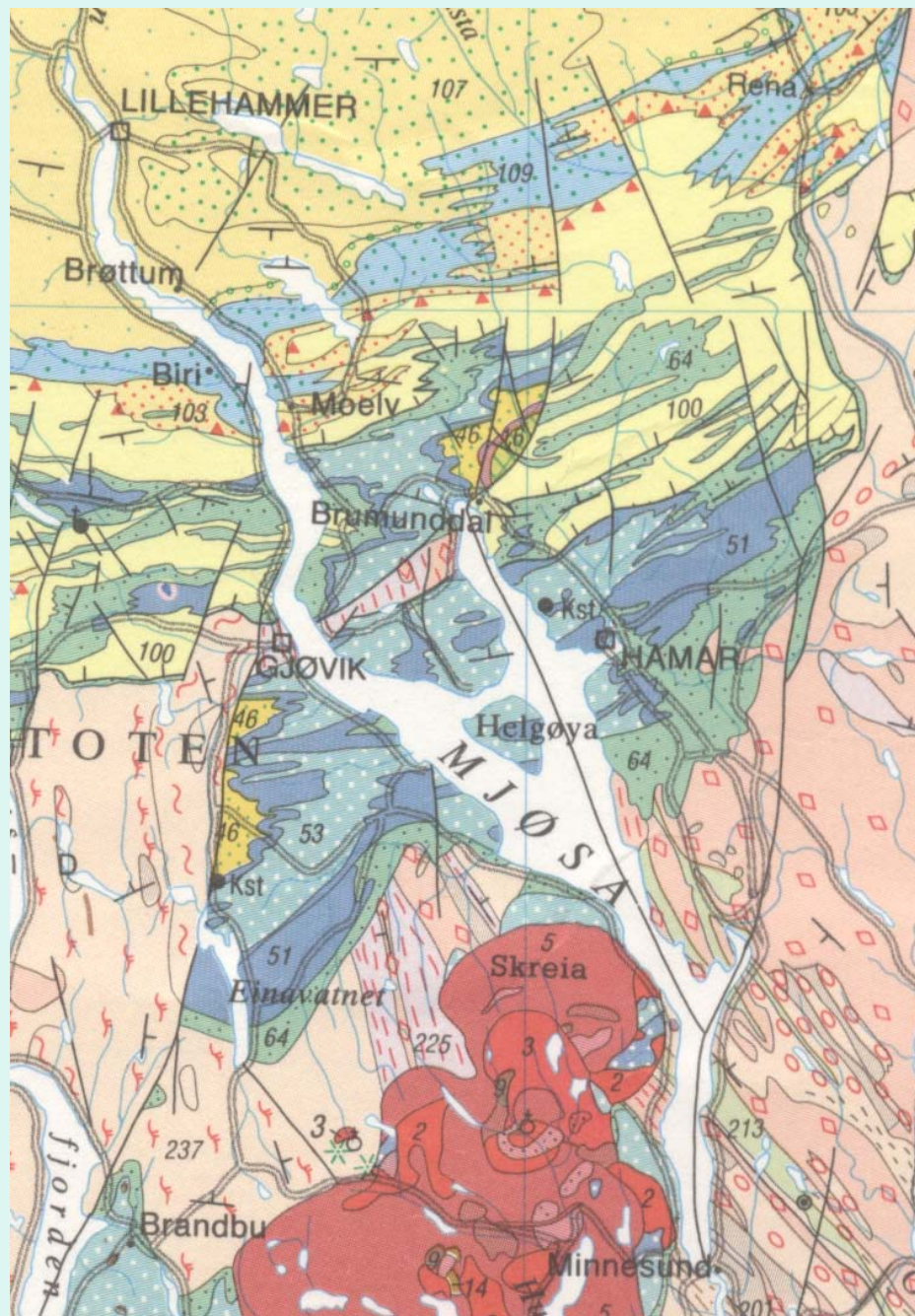
Permiske dyperuptiver
Permiske Brumunddalsandstein
Permisk rombeporfyr

Silurisk kalkstein og skifer
Ordoviciske Mjøskalken
Ordovicisk skifer og sandstein
Kambrisk skifer

Hedmarkgruppen:
Vangsåsformasjonen
Ringsakerkvartsitt Mb
Vardalsandstein Mb

Ekreskifer Fm
Moelvtillitt Fm
Ringformasjonen
Biriformasjonen
Biskopåsformasjonen
Brøttumformasjonen

Grunnfjell

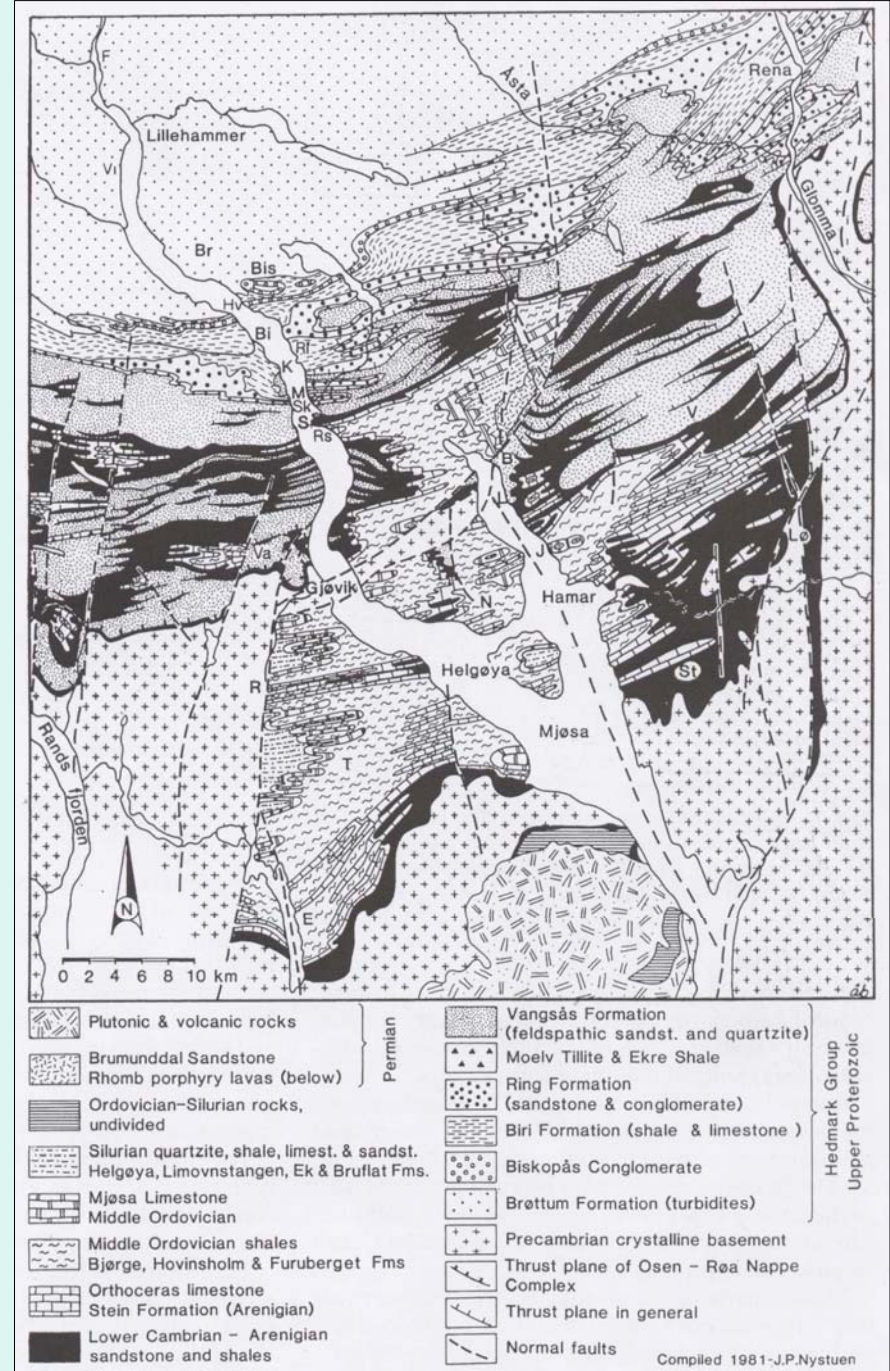

Geologisk kart over Mjøsområdet

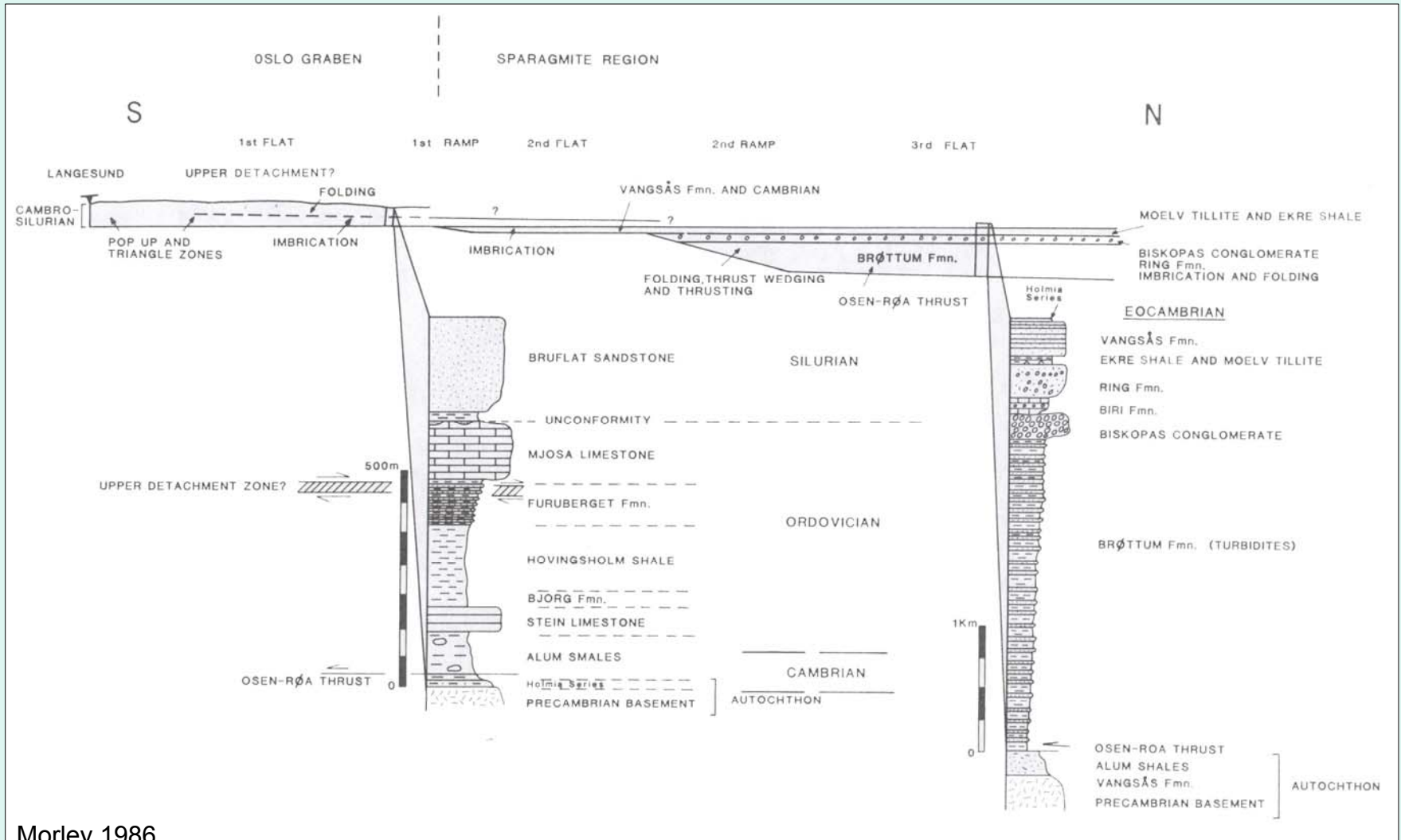
J.P. Nystuen 1981

- Subkambriske peneplan
- Erosjonsfronten av det kaledonske Osen-Røa-dekkekomplekset
- Decollementfoldning i den kambro-siluriske lagrekken
- Permiske forkastninger: graben og horster

Stratigrafi og beliggenhet av skyvgrenser i lagrekken ved Mjøsa

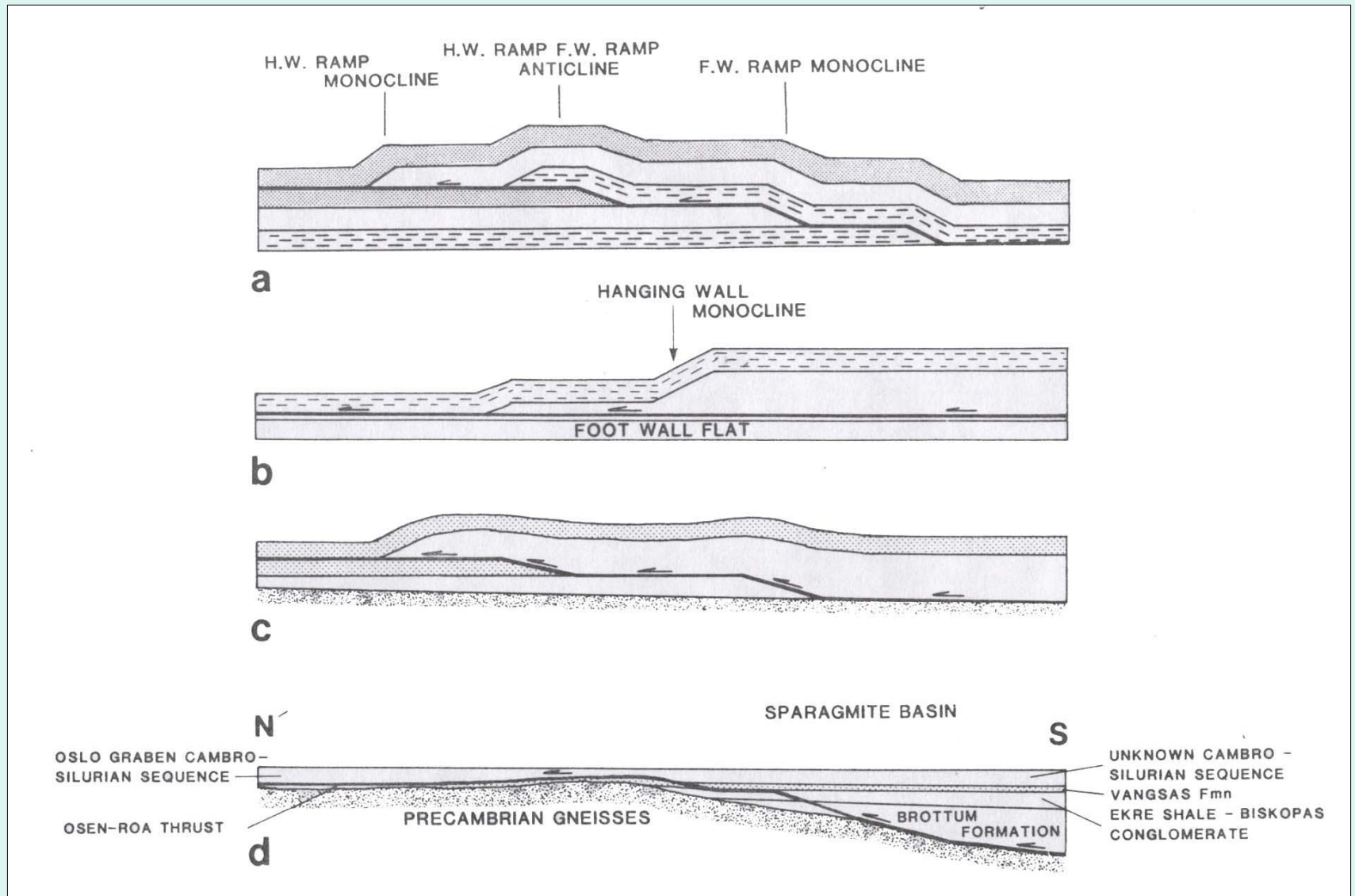

Morley 1986

Prinsippet for skyvning og decollementtektonikk i Mjøsområdet

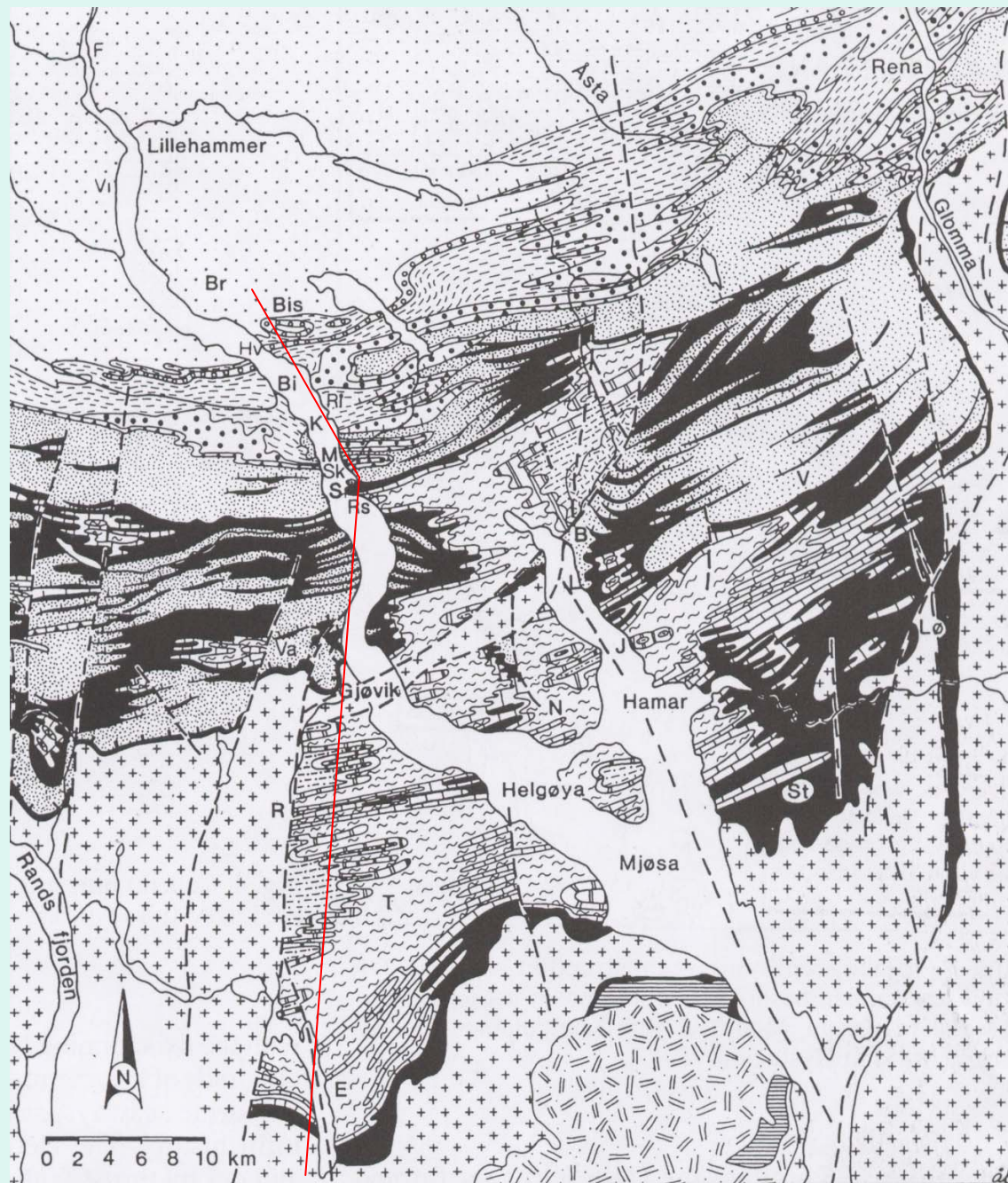
Etter Morley (1986)

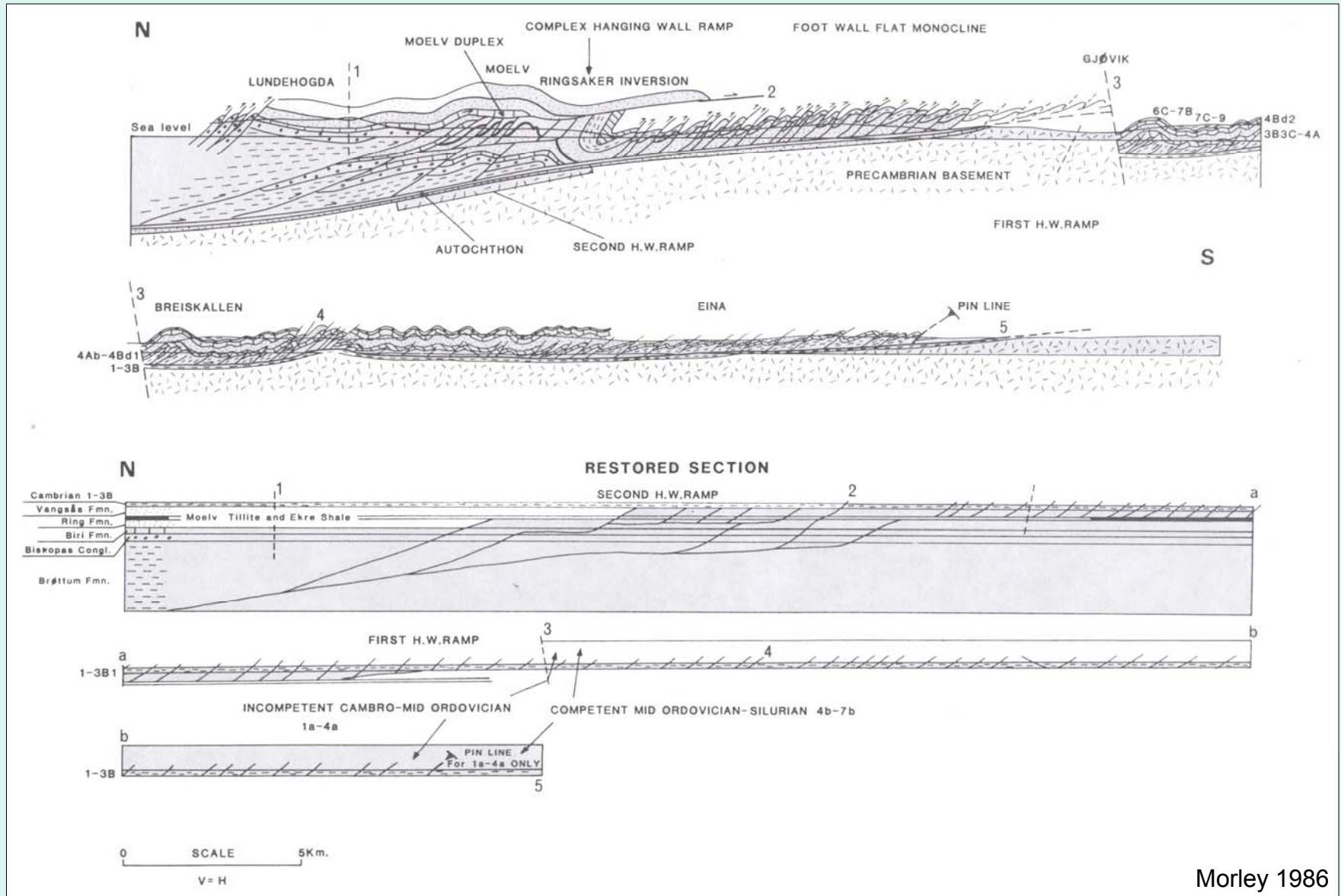
Geologisk kart over
Mjøsområdet
J.P.Nystuen 1981

N-S gående snitt

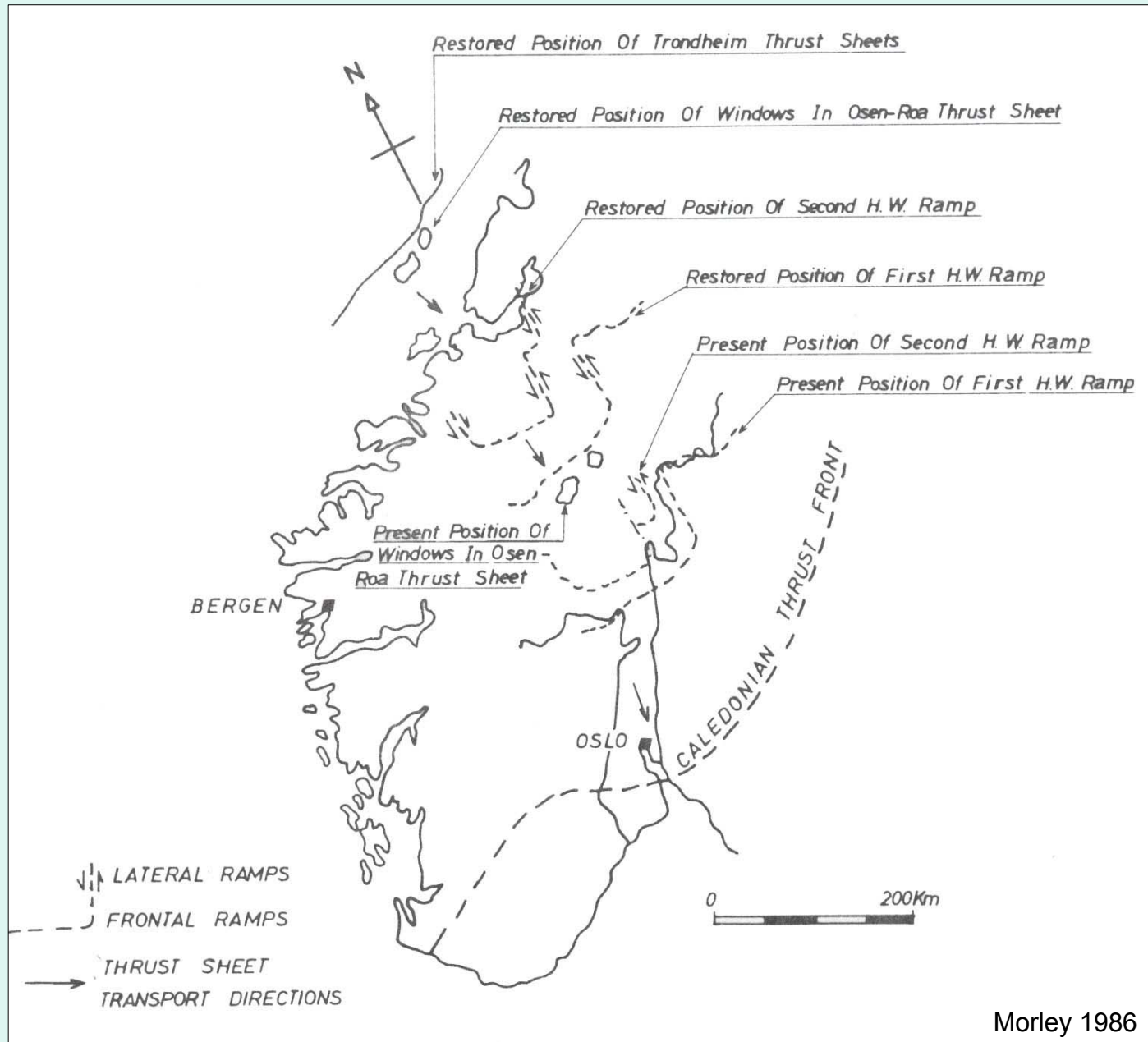
N-S snitt gjennom lagrekken ved Mjøsa som viser decollementskyvning og – foldning, dupleksstrukturer og skyveforkastninger

Morley 1986

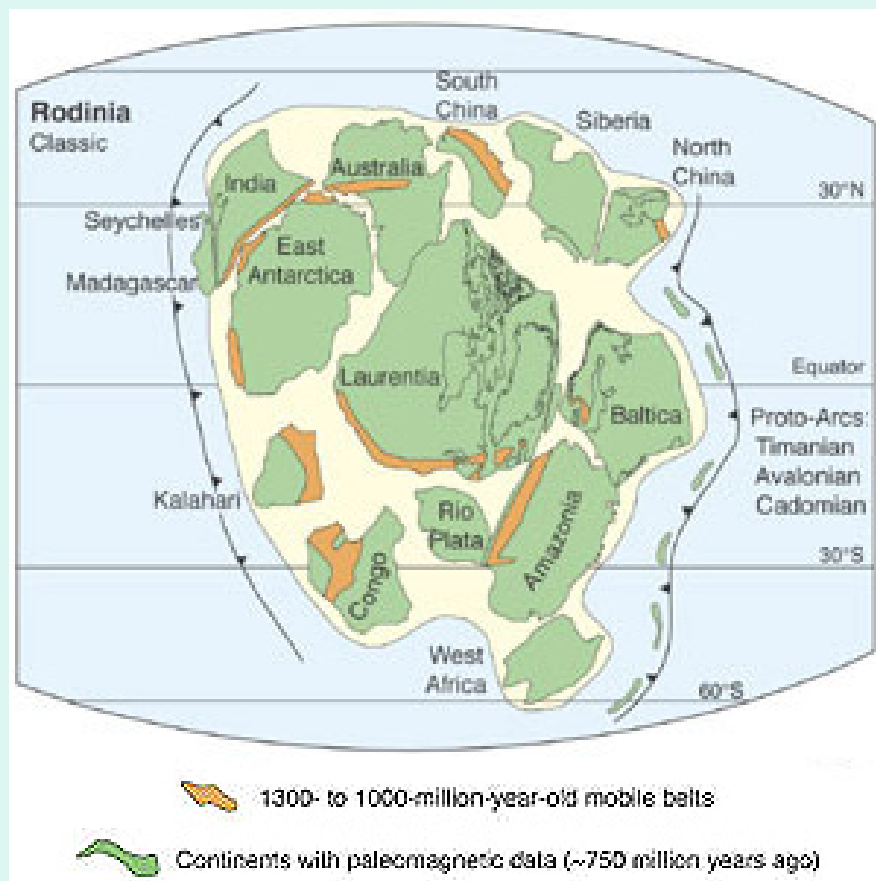
Tilbakeflytting av hengramper ("hanging wall ramps") i Osen-Røa-dekkekomplekset

Sørkanten av Hedmarksbassenget lå opprinnelig minst 140 km lenger mot nordvest enn nordlige del av Mjøsa i dag

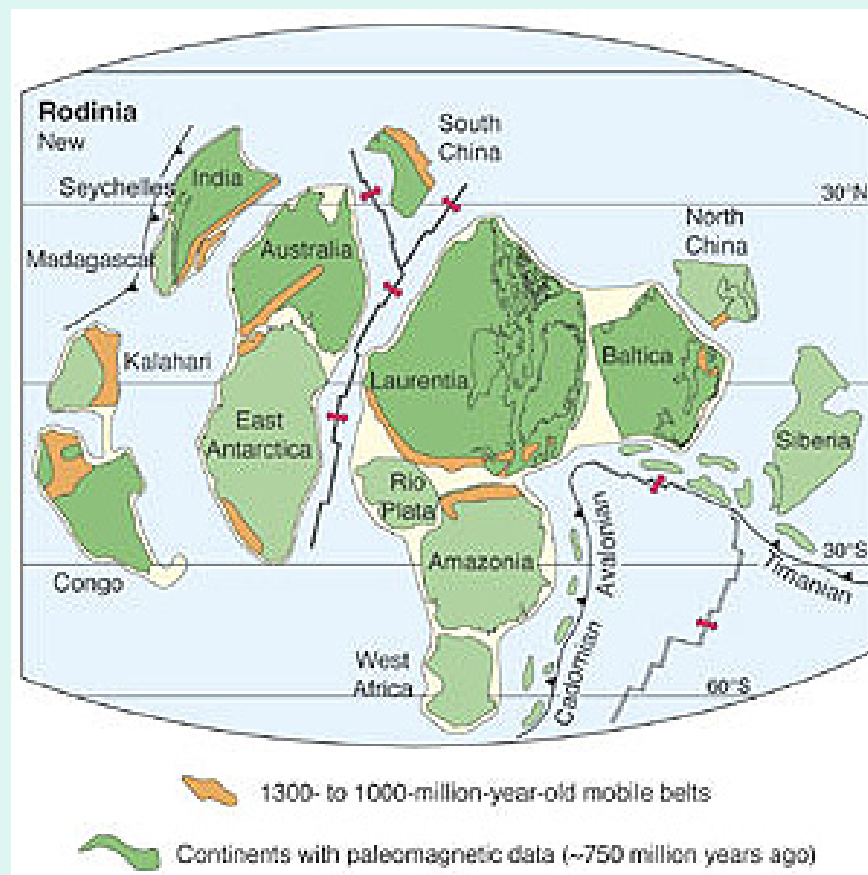

Norge, Baltika og Rodinia i neoproterozoikum for 750 millioner år siden

Klassisk modell for Rodinia og kontinenter dannet ved oppbrytningen av superkontinentet

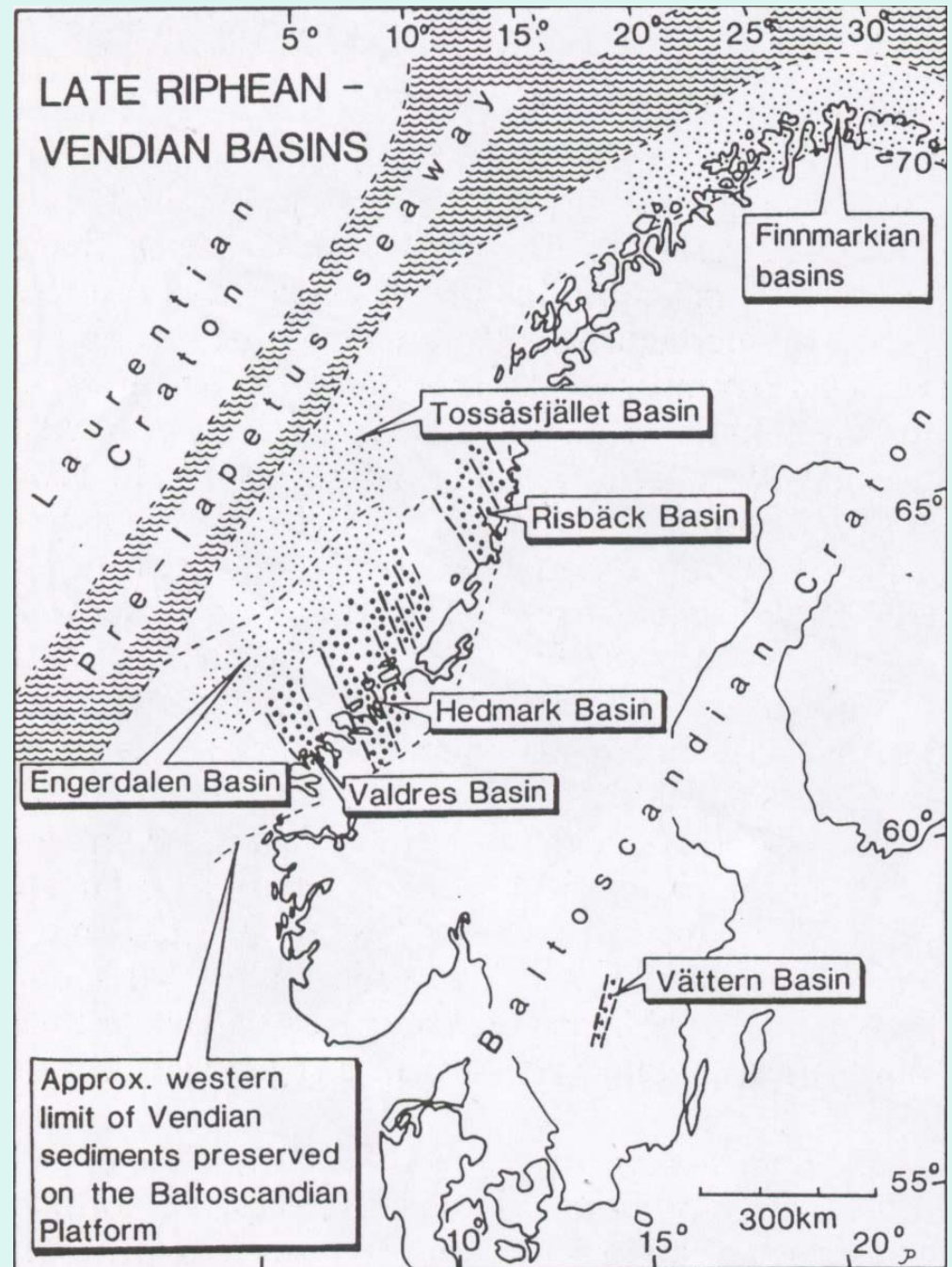
Revidert modell for Rodinia og posisjoner for kontinenter dannet ved oppbrytningen av superkontinentet

Etter Thorsvik (2003)

Neoproterozoiske bassenger langs den baltoskandiske randsonen av Baltika

De neoproterozoiske til
kambro-ordoviciske
bassengene er flyttet fra 140
til 3-400 km fra NV mot SØ i
forbindelse med dannelsen
av den kaledonske fjellkjeden
i overgangen silur-devon.

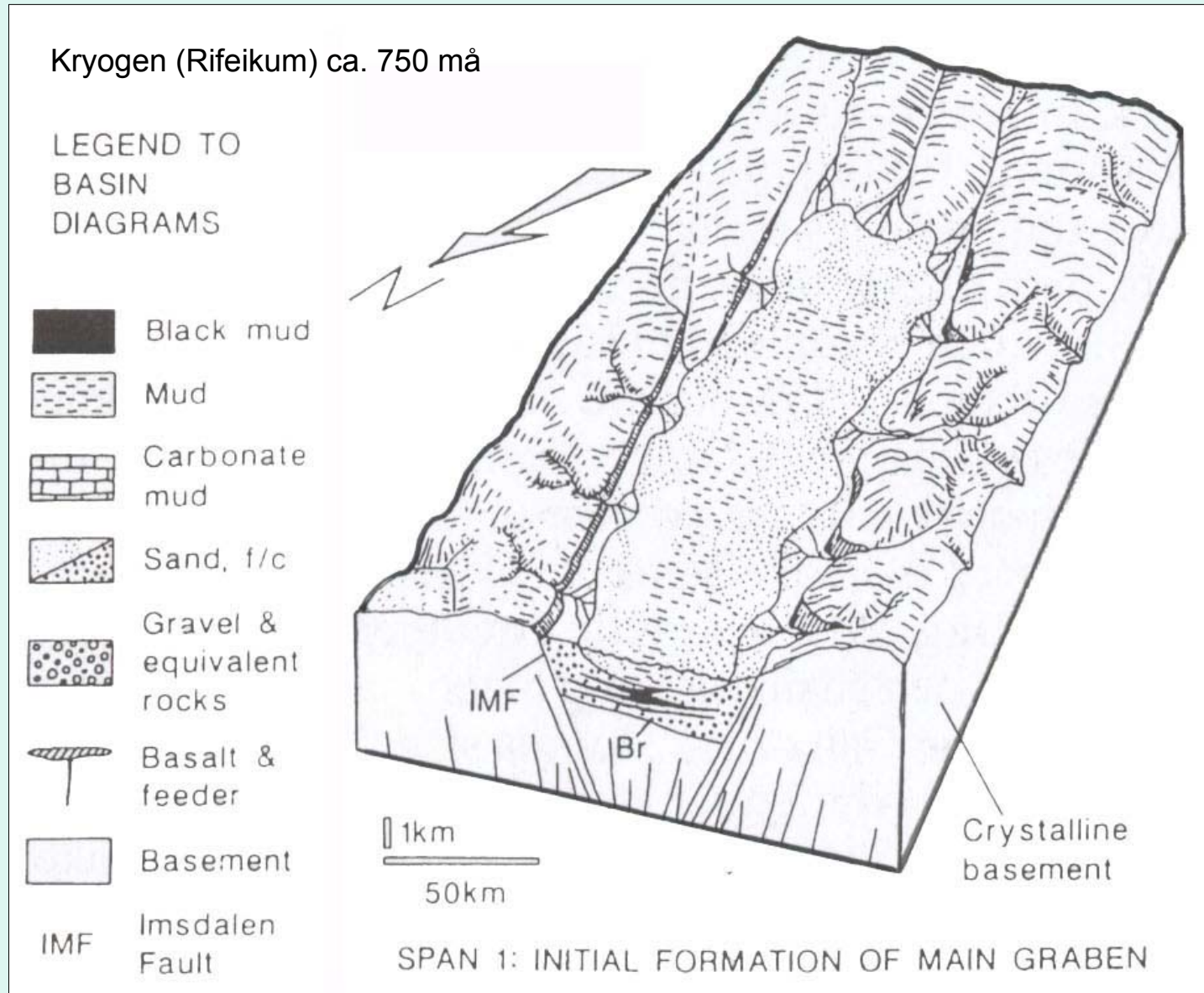
Bassengene ligger nå i en
rekke dekkekomplekser

Kumpulainen og Nystuen 1985

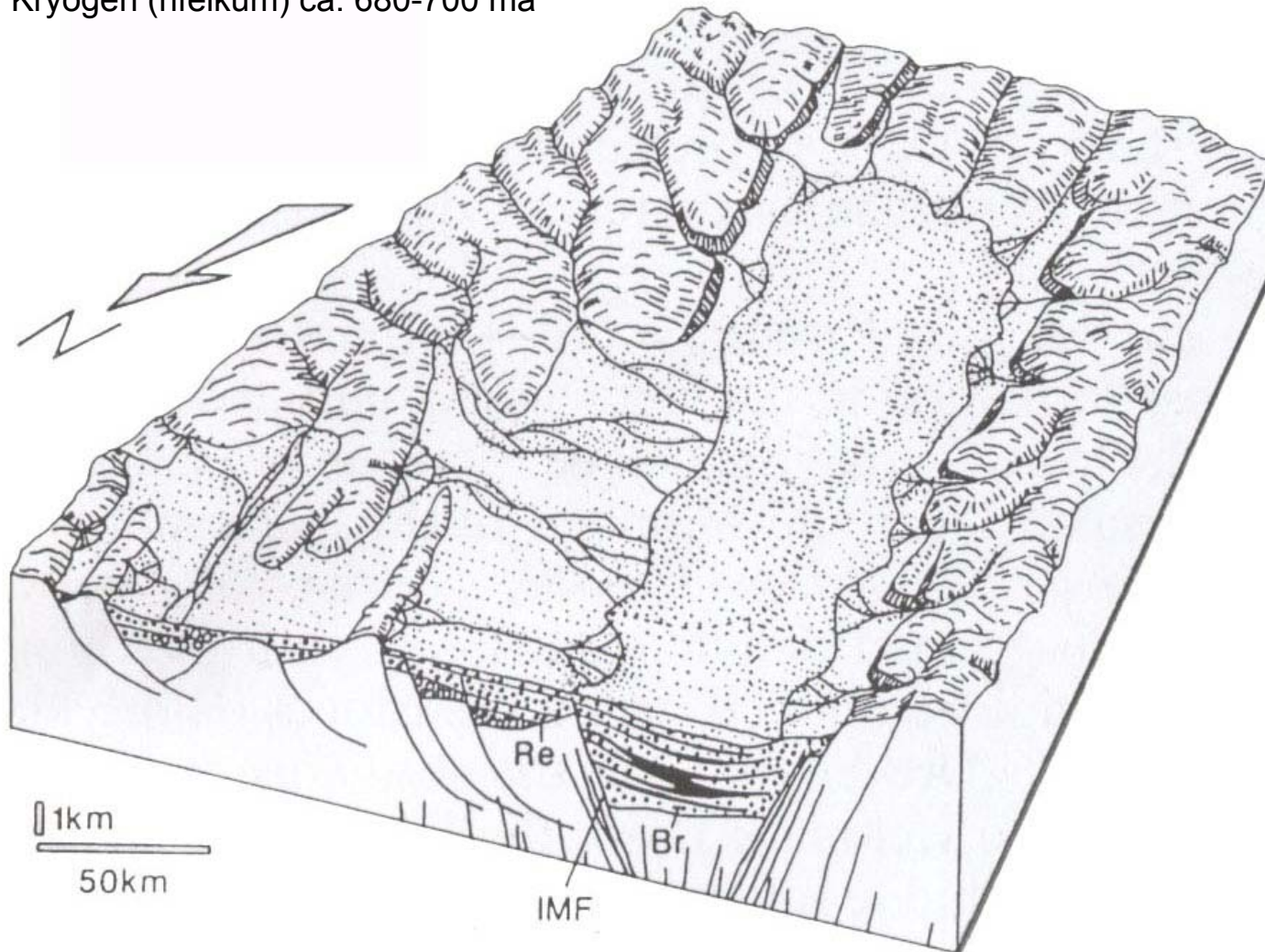
Hedmarksbassenget, trinn 1: Begynnende grabendannelse

Modifisert etter Nystuen (1987)

Hedmarksbassenget, trinn 2: Rifting og bassengutvidelse

Kryogen (rifeikum) ca. 680-700 må

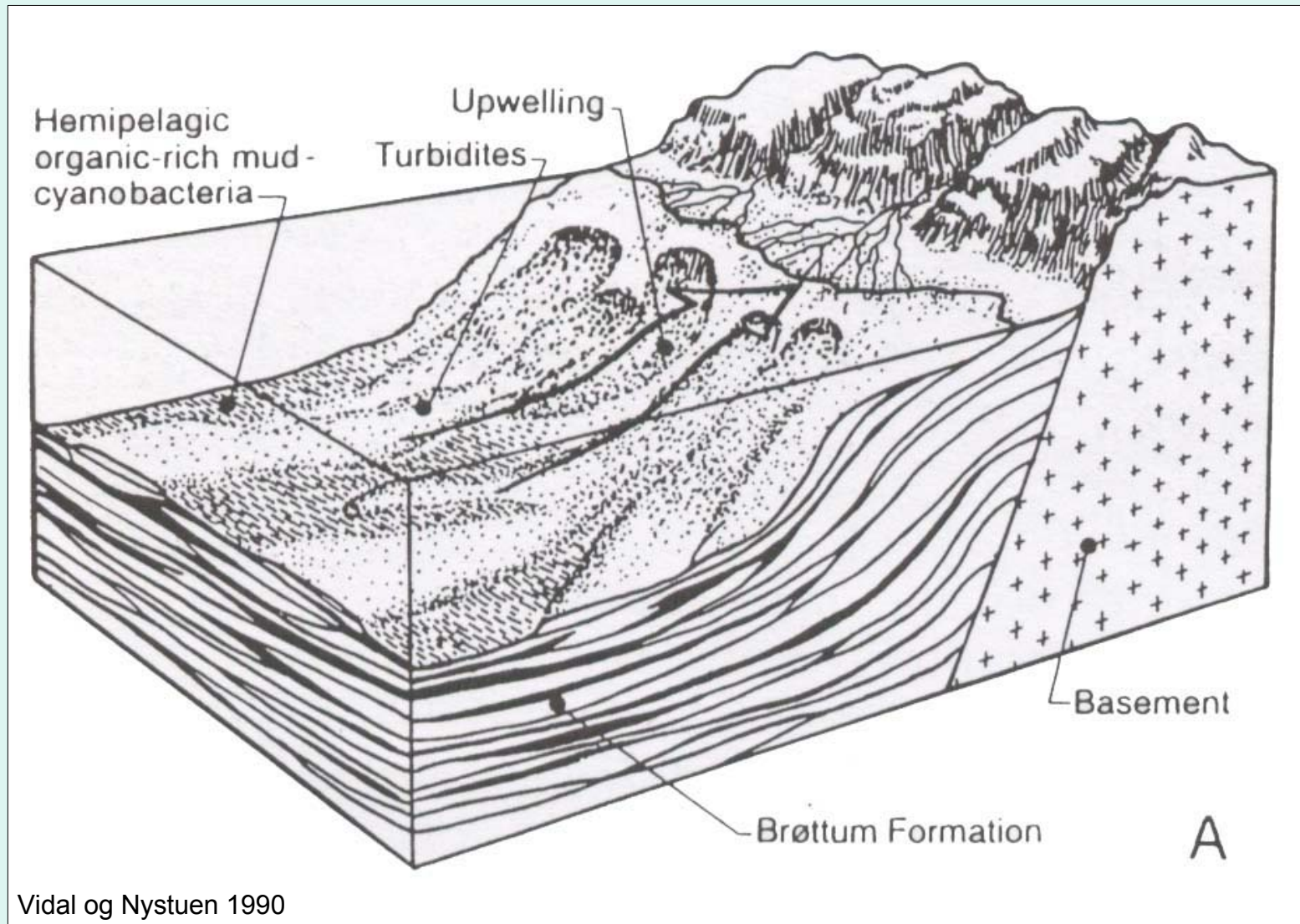

SPAN 2: RIFTING AND BASIN EXPANSION

Brøttumformasjonen

Brøttumformasjonen avsettes som turbidittsandstein og mørke skifre i perioder med høy tilførsel av grus og sand fra landområder rundt Hedmarkbassenget

Vidal og Nystuen 1990

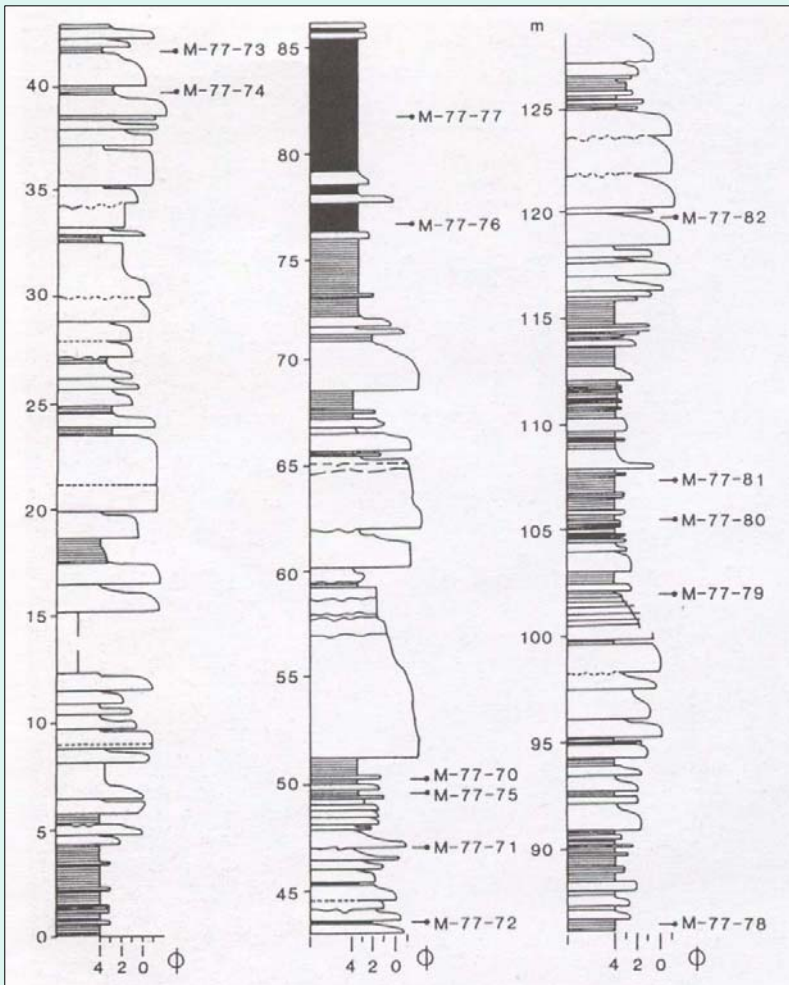
Brøttumformasjonen – Maihaugvegen, Lillehammer

Brøttumformasjonen i Maihaugvegen, Lillehammer.

Turbiditter avsatt i et dypt marint riftbasseng, Hedmarkbassenget, for omkring 700-750 millioner år siden. Inneholder de eldste fossiler som er funnet i Sør-Norge.

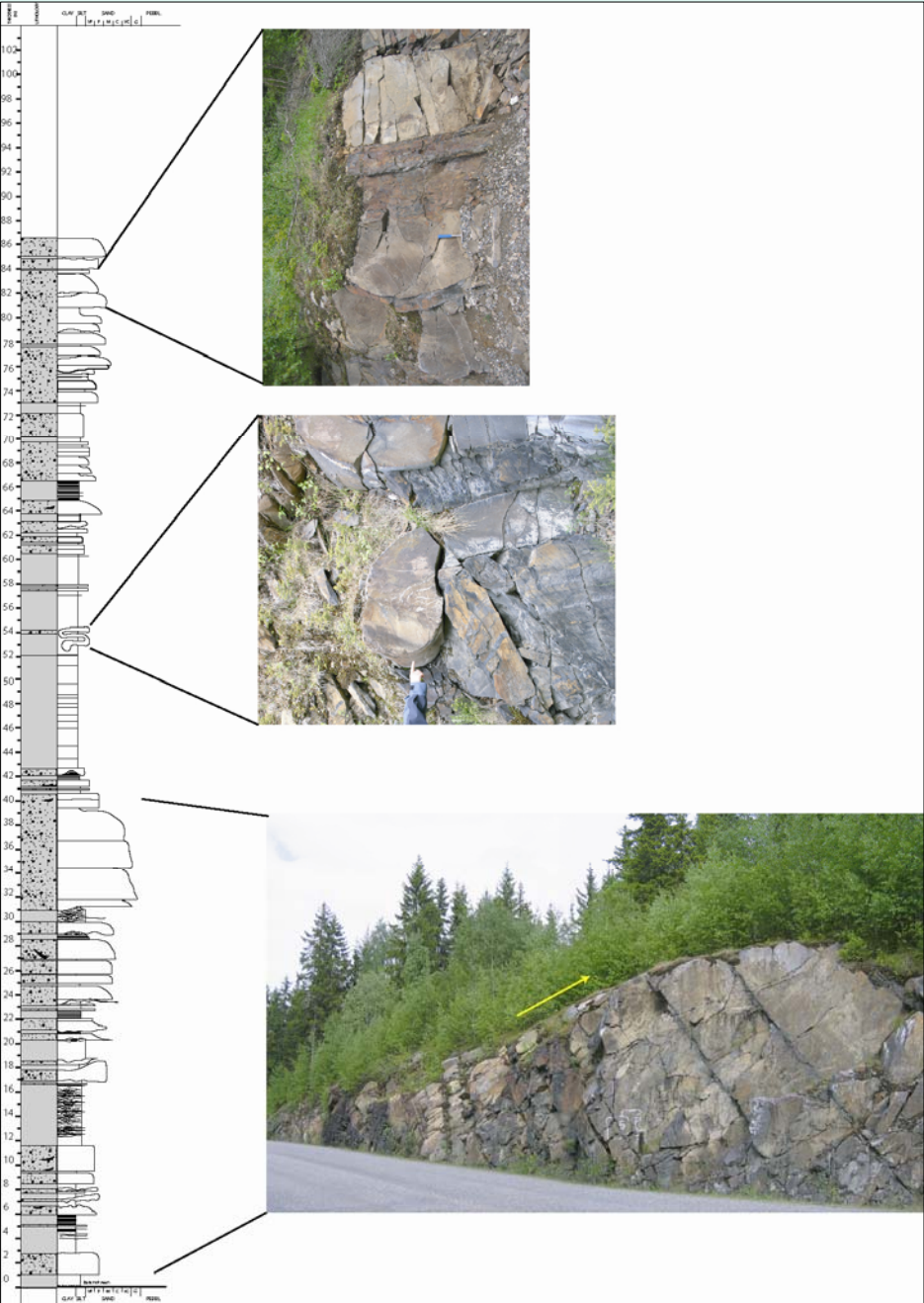
Til venstre: Sedimentær log med prøvetakningssteder for akritarker (Vidal og Nystuen 1990). Nederst: turbidittsandsteiner med skiferlag i mellom som fører akritarker

Brøttumformasjonen, Lillehammer

Eksempel på avsetningslober og avsetninger mellom lober i Fredrik Collets vei.

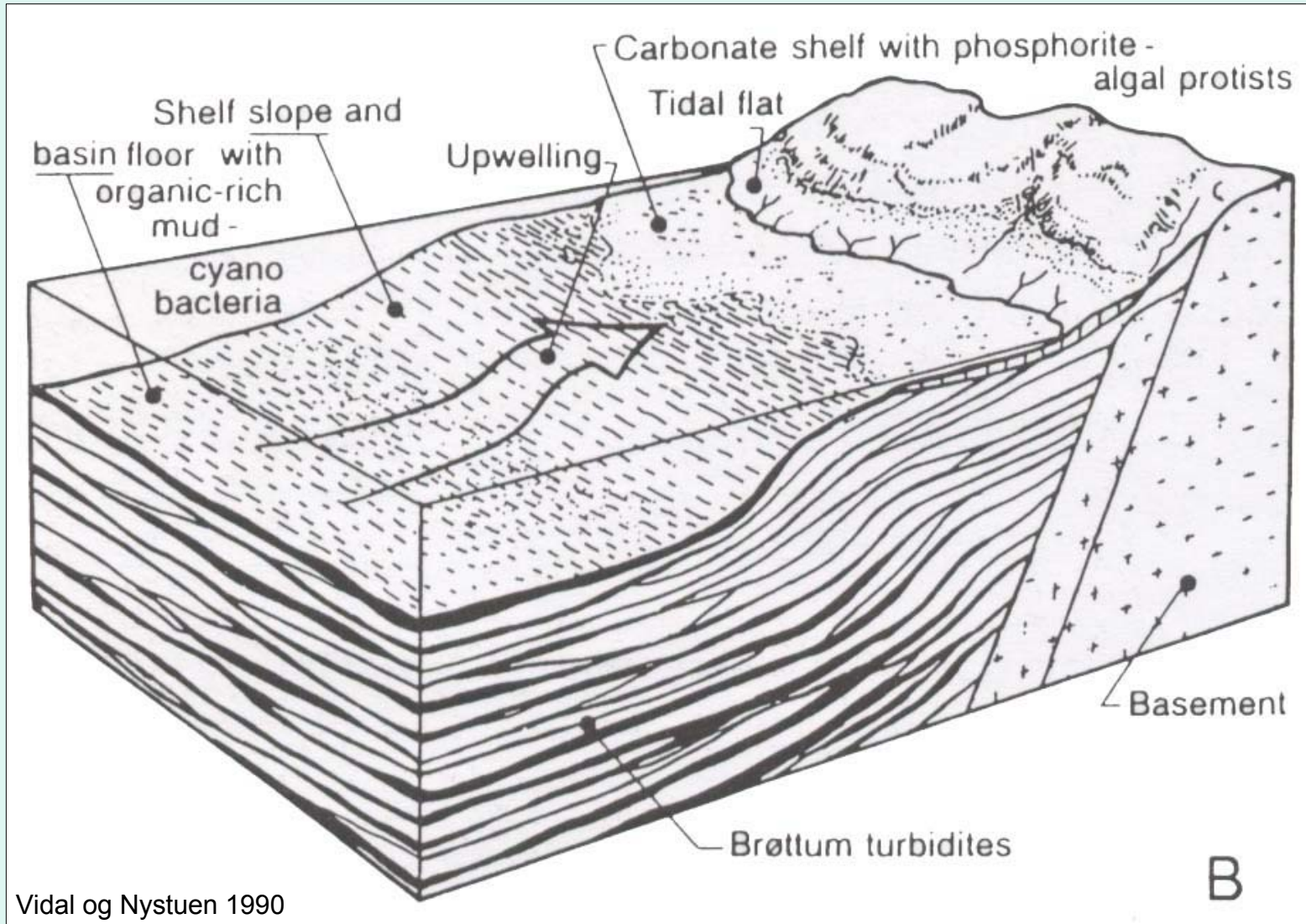
Fra Maren Skatens masteroppgave 2005

Brøttumformasjonens grunntvannsmarine facies (Brøttumskifer og kalk)

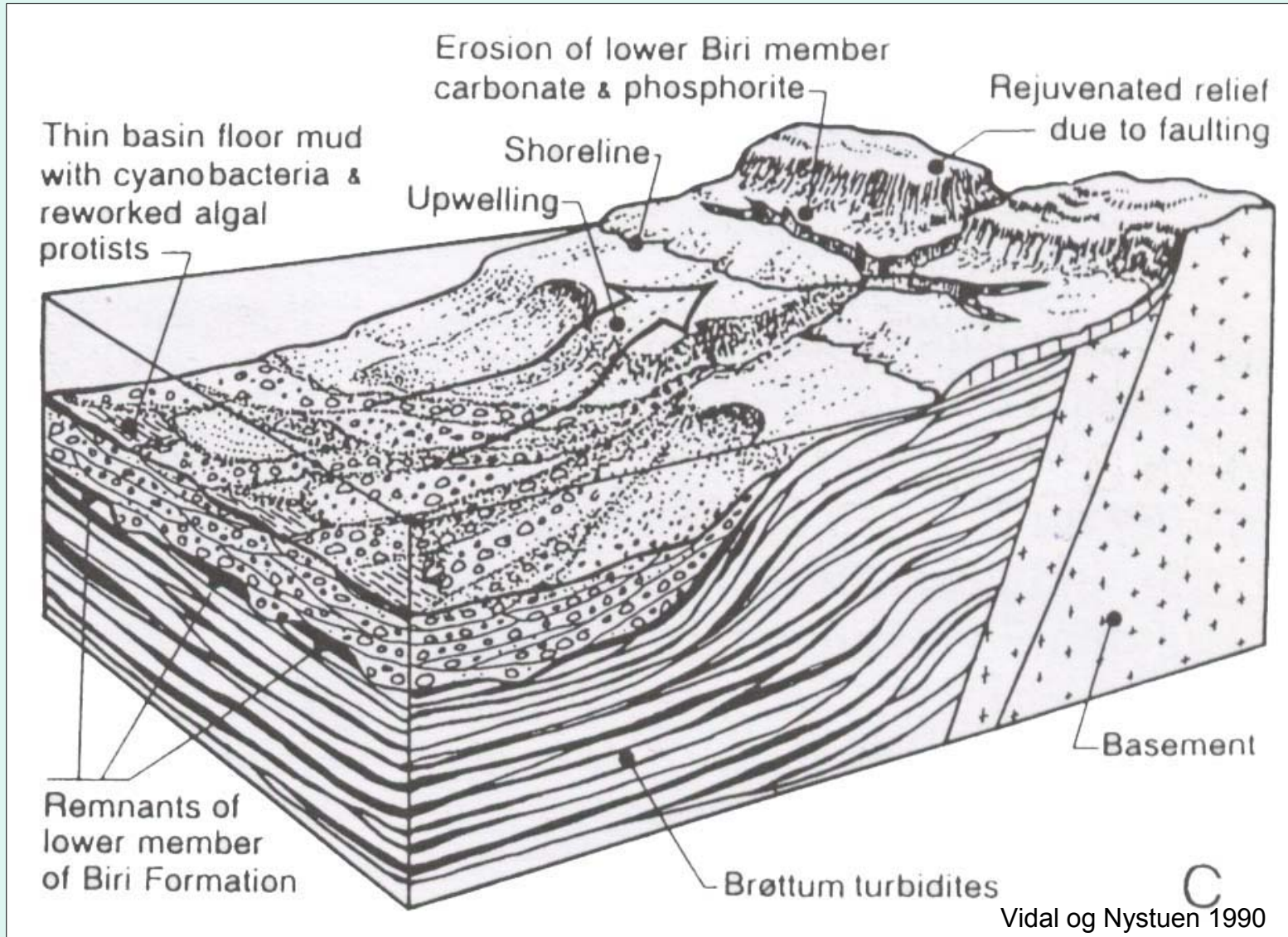
Karbonatslam og fosforitt avsettes på smale grunne sokkelområder i en tørr varm periode med liten tilførsel av grus og sand

Vidal og Nystuen 1990

Biskopåsformasjonen

Konglomerat og sandstein ble avsatt i flere undersjøiske vifter i periode med hyppige forkastninger langs kantene av Hedmarksbassenget

Grensen Brøttumformasjonen-Biskopåskonglomeratet i rv 213 ved Havik, Biskopåsen.
Detter er bunnen av et dypt undersjøisk gjel ("submarine canyon")!

Bikopåskonglomeratet ved Havik. Blokker av kalksandstein opptil 2m i diameter

Bikopåskonglomeratet ved Havik, rv 213, Biskopåsen. Bruddstykker av kvarts, kvatstitt, basalt (grønnstein), kalksandseiner, fosforitt mm

Biskopåsformasjonen ved Ring stadion, Biskopåsen

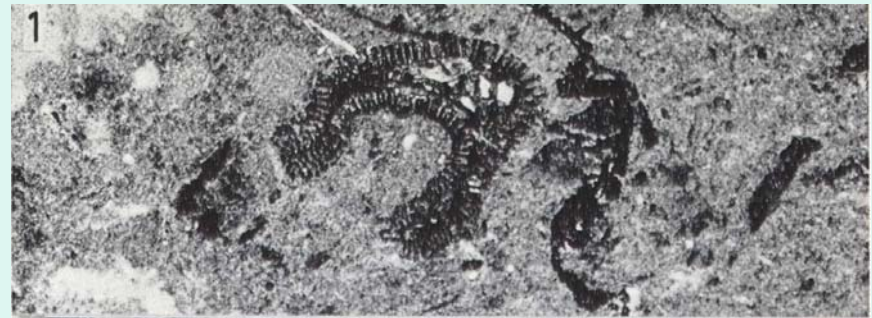

Biskopåsformasjonen

Norges første funn av et prekambrisk fossil!

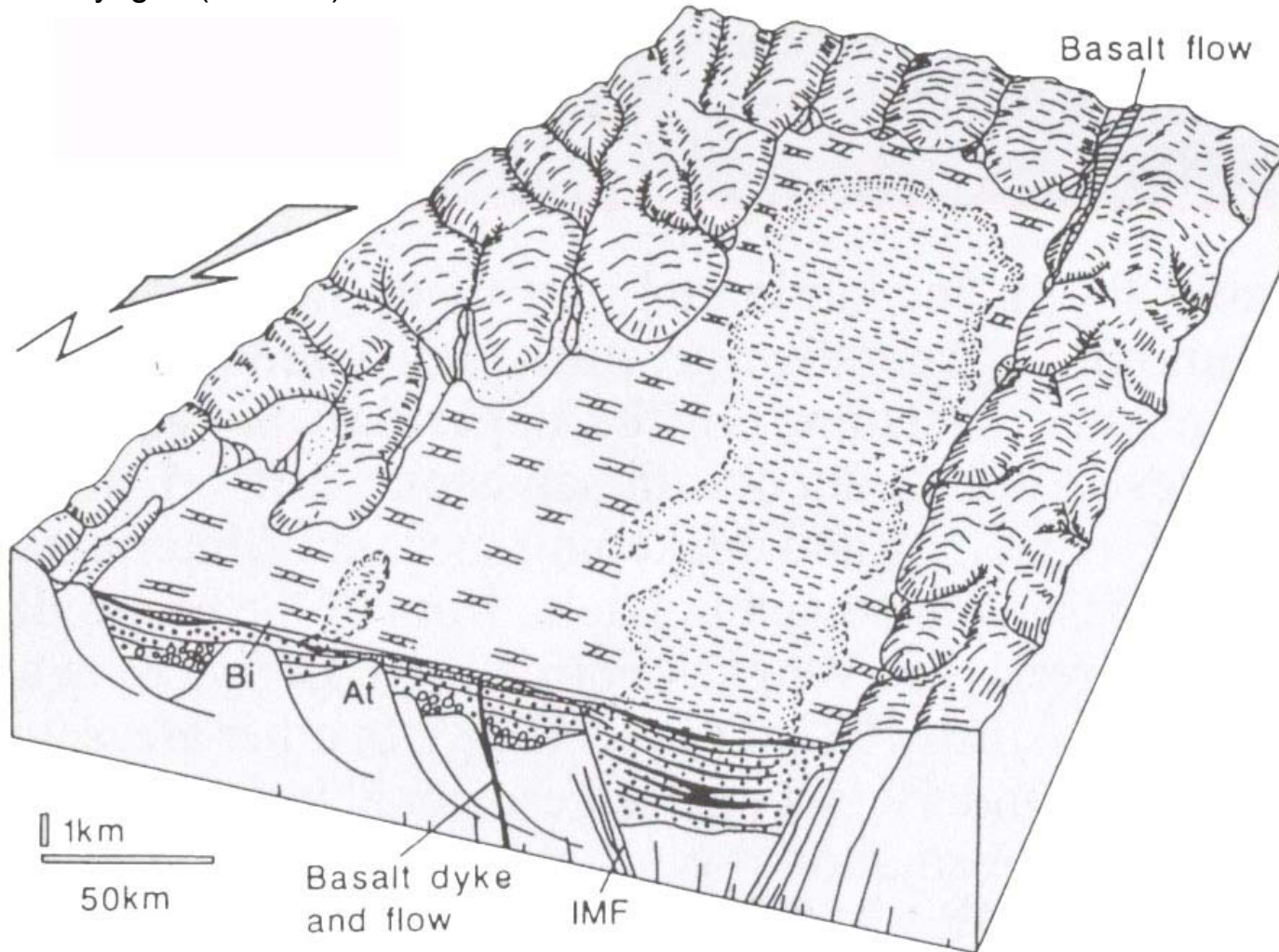
Papillomembrana ble funnet av Nils Spjeldnæs i en fosforittstein i Biskopåskonglomeratet ved Havik i 1959 og beskrevet 1967.

Den ca ca 3 mm lange fossilet med vegger av organisk materiale er av ukjent opprinnelse, men synes å ha hatt form som en "sekk" og var trolig en encellet organisme.

Hedmarksbassenget, trinn 3: Birtransgresjonen

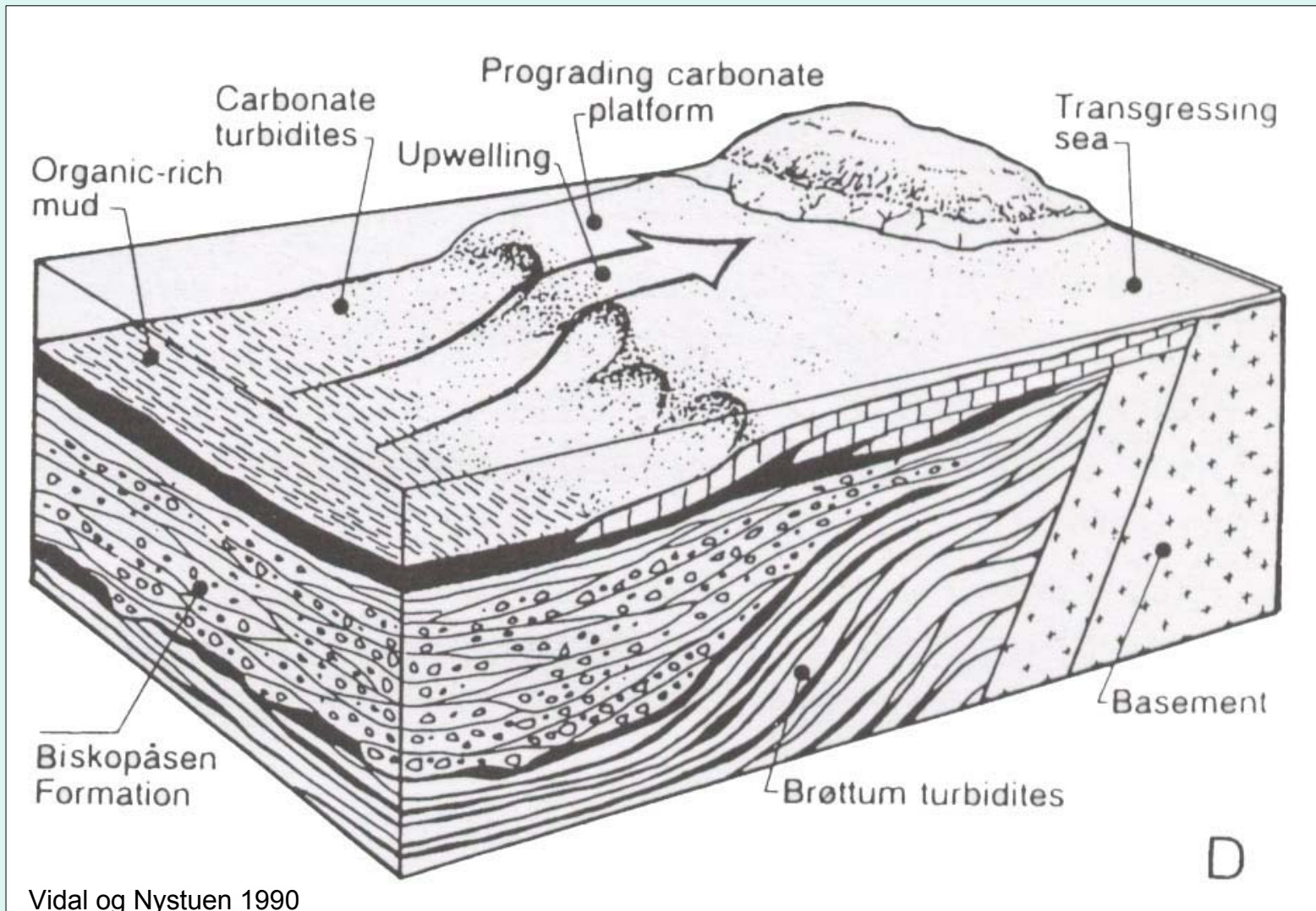
Sen kryogen (rifeikum) ca 650-680 mÅ

SPAN 3: RIFTING, VOLCANISM AND BASIN SUBMERGENCE

”Biritransgresjonen”: Havet flommet inn over sokkelområder og inn over lavlandsområder av Baltika. Karbonat ble avsatt på grunne plattformer og organisk-rike leirskifre i de dypere delene av bassenget

Vidal og Nystuen 1990

Biriformasjonen på Kremmerodden, Biri

Biriformasjonen, E6 skjæring, Kremmerodden, Biri

Biriformasjonen, kalksteinsbreksje, E6-skjæring, Kremmerodden, Biri

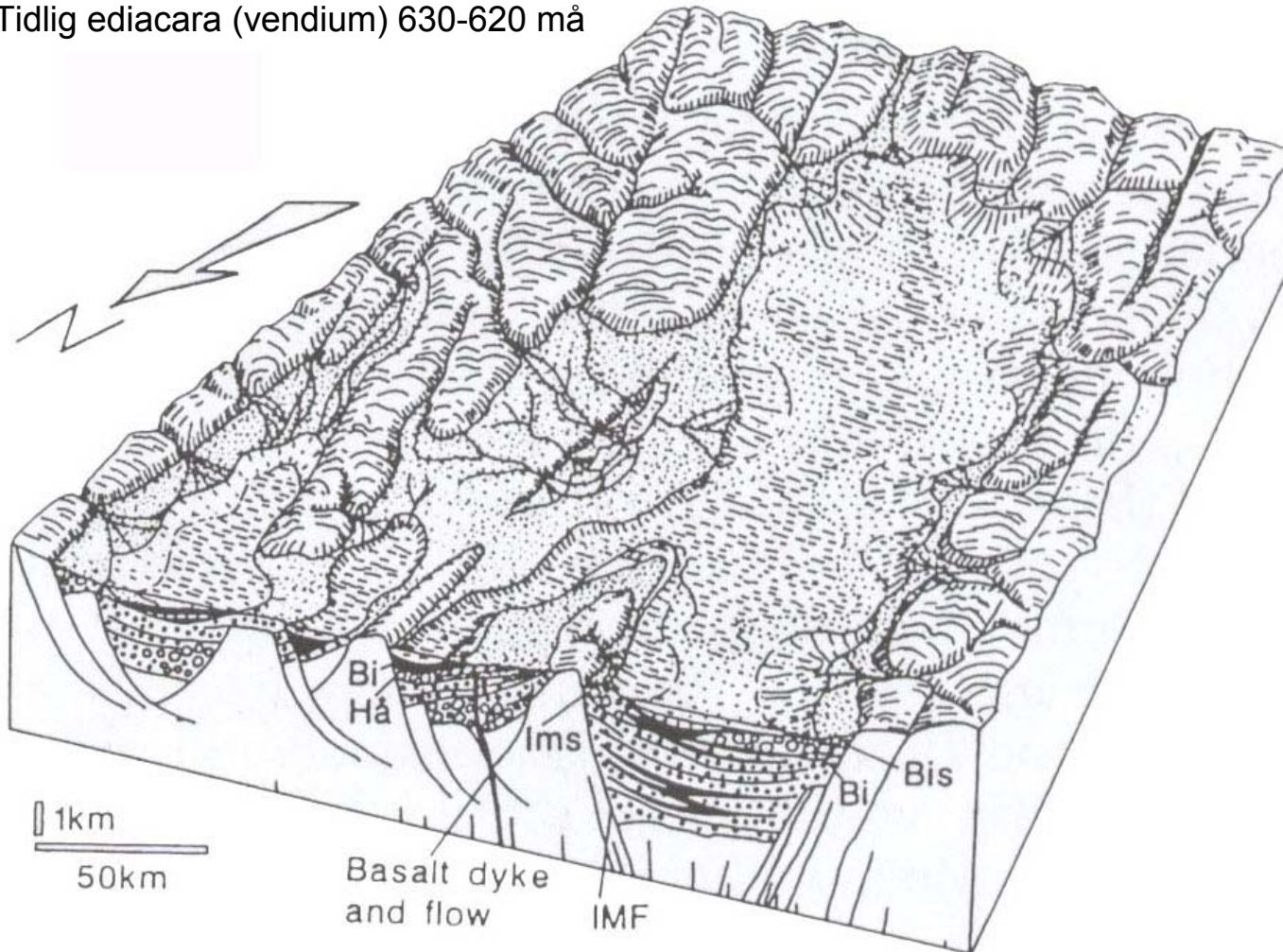
Biriformasjonen, svartskifer i Ulvenvegen, Ring

Hedmarksbassenget, trinn 4: Ny rifting og bassengdannelse

Tidlig ediacara (vendium) 630-620 må

SPAN 4: SUB-BASIN FORMATION AND EMERGENCE

Modifisert fra Nystuen 1987

Ringformasjonen i Bruvollhagan, Moelv

Ringformasjonen ved Mjøsa nord for Mjøsbrua. Proksimalt viftedelta

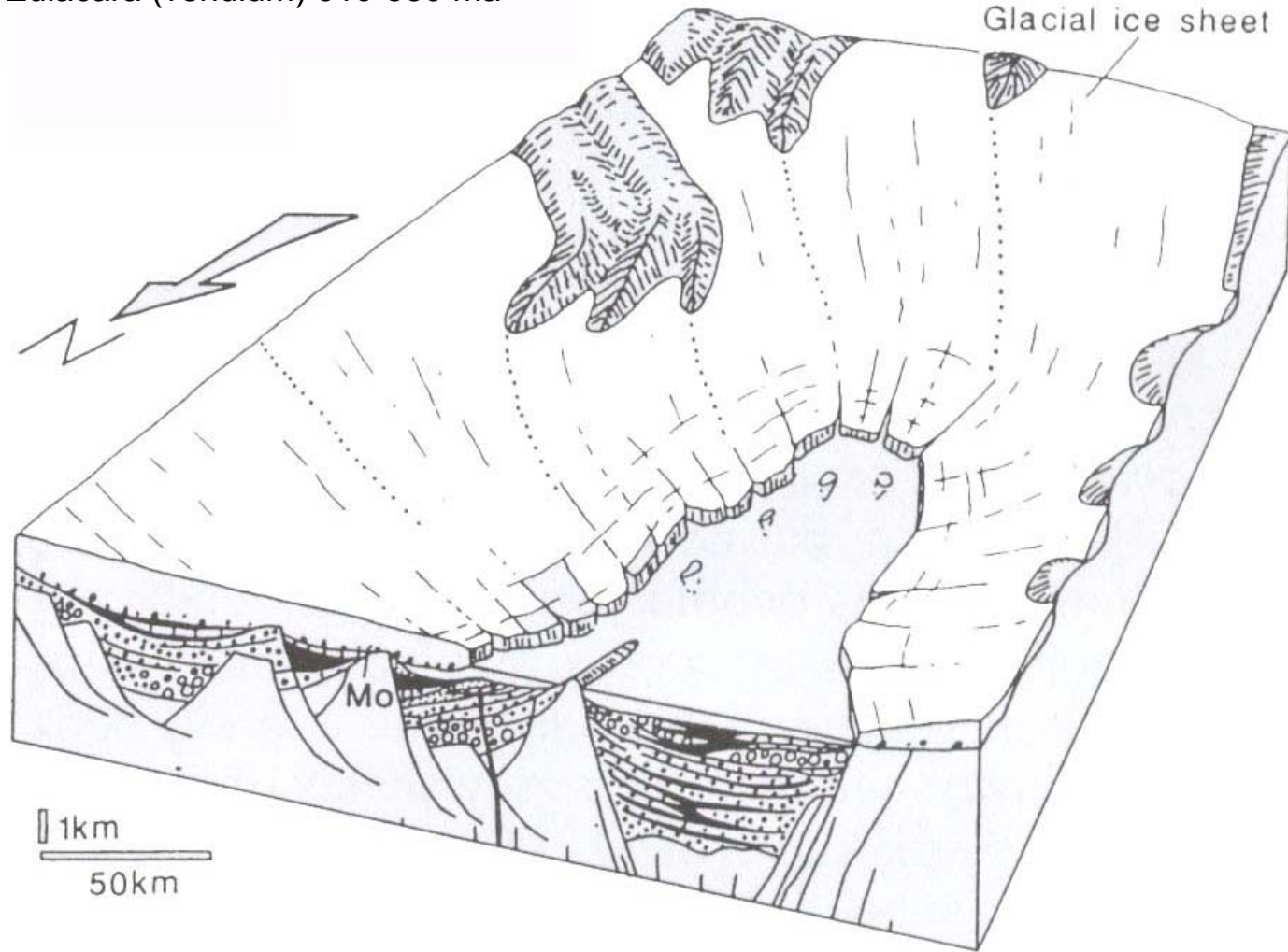
Ringformasjonen ved Mjøsa, Moelv, konglomeratisk arkose

Hedmarksbassenget, trinn 5: Varangeristiden

Ediacara (vendium) 610-580 må

SPAN 5: LATE RIFTING AND GLACIATION

Modifisert fra Nystuen 1987

Moelvtillitt i Bruvollhagan, Moelv

Moelvtillitt i Bruvollhagan, Moelv

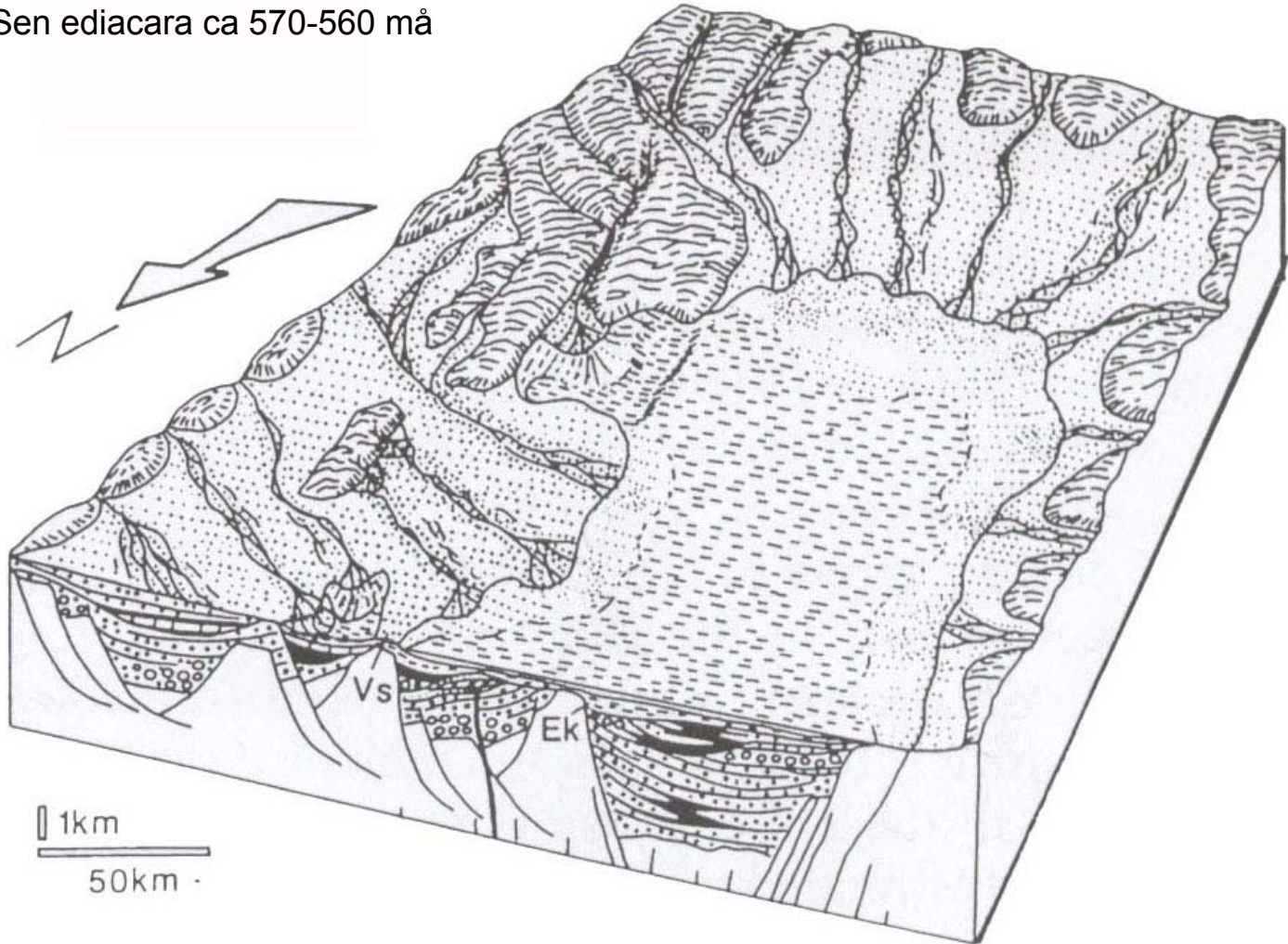
Moelvtillitt i Bruvollhagan, Moelv

Hedmarksbassenget, trinn 6: Siste riftingase etterfulgt av regional innsynkning

Sen ediacara ca 570-560 må

SPAN 6: LATE RIFTING, WANING SUB-BASIN ACTIVITY AND REGIONAL SUBSIDENCE

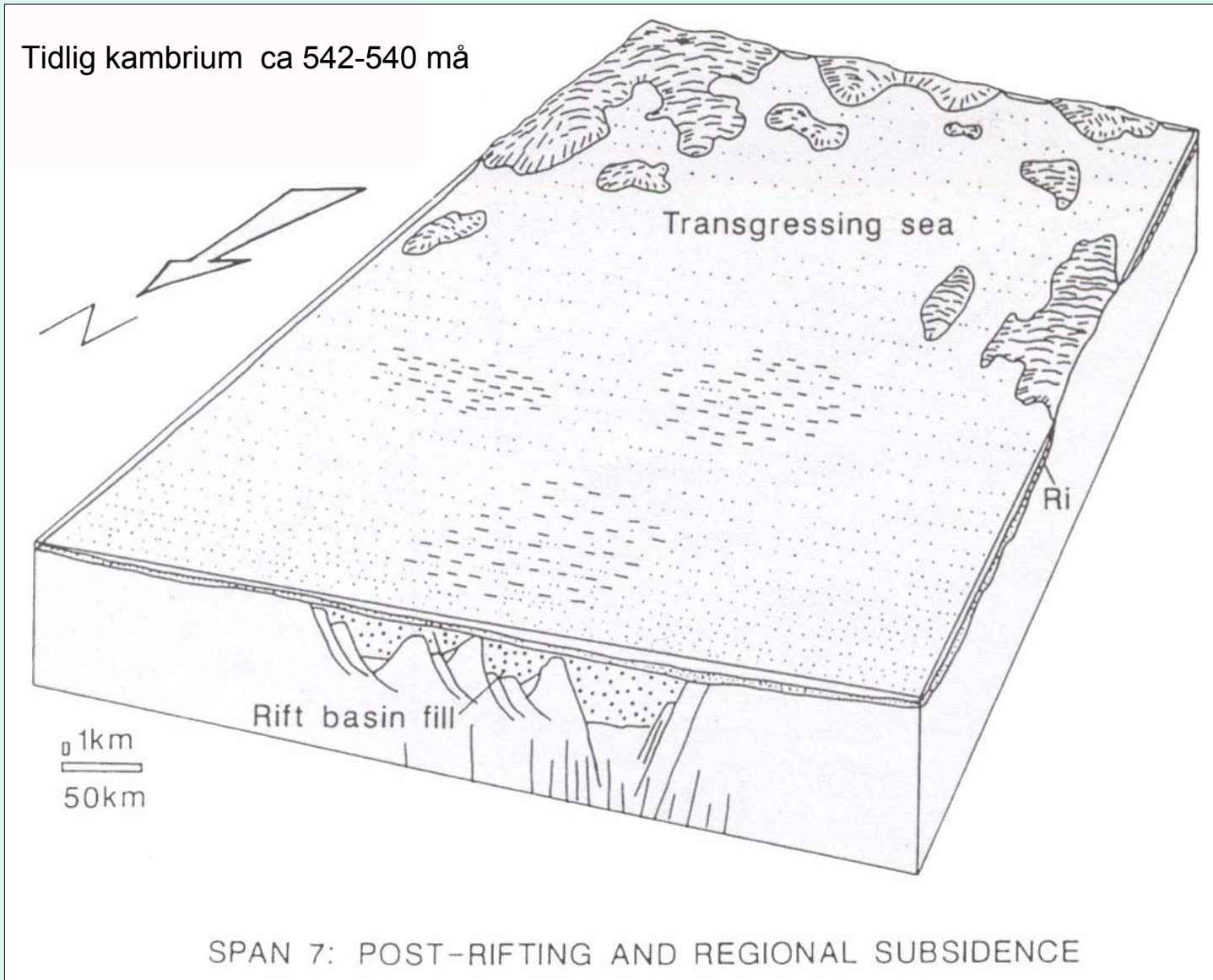
Vangsåsformasjonen, fluvial Vardalsandstein, E6, nord for Gjøvik

Hedmarksbassenget, trinn 7: transgresjon innover Baltika

Tidlig kambrium ca 542-540 må

Modifisert fra Nystuen 1987

Tidlig kambriske Ringsakerkvartsitten, Steinsodden, Moelv

”Ringsakerinversjonen” på Steinsodden, Moelv, Ringsakerkvartetsitt og underkambrisk ”Volborthellaskifer”

Underkambrisk Ringsakerkvartsitt på Langodden, Ringsaker

Ringsakerkvartstitt med *Skolithos*, vertikale gravespor, Langodden, Ringsaker

